

Васильчук Євген Олегович
доктор політичних наук, доцент

Ідейно-політичний базис проросійських незаконних воєнізованих і збройних формувань

Проаналізовано ідейно-політичний базис проросійських незаконних воєнізованих і збройних формувань. Зроблено висновок про те, що ідейно-політичний базис проросійських терористичних угруповань т.зв. «ДНР» та «ЛНР», створюваних ними незаконних воєнізованих і збройних формувань впливає з ідеологічних доктрин російських парамілітарних екстремістських угруповань, які мали свої представництва у південно-східних регіонах України. Цей базис є наслідком складного синтезу революційних, войовничих, ксенофобських доктрин (чорносотенства, націонал-соціалізму, релігійного фундаменталізму тощо), які декларують вищість та винятковість російської нації, яка розуміється виключно як біологічна спільнота, що виникає на основі кровної спорідненості.

Ключові слова: незаконні воєнізовані та збройні формування, екстремізм, тероризм, національна безпека

Криза комуністичної ідеології в другій половині 1980-х рр. спричинила корозію і розпад усталених у радянському суспільстві соціокультурних норм та цінностей. Ідейна дезорієнтація і девальвація усталених морально-етичних принципів зумовили пошук концепцій та ідей, здатних переформатувати нову соціальну реальність із метою прискореної радикальної трансформації політичної системи, поширення нових світоглядних принципів та створення умов для перерозподілу владних повноважень між новими політичними елітами. Дрейф від ідеократичних до демократичних форм облаштування суспільного життя стрімко актуалізував етноцентристські та релігійно-фундаменталістські ідеї, які почали заповнювати наявний у масовій свідомості ідеологічний «вакуум».

Істотне послаблення регулятивних функцій владно-політичних інститутів, дезорганізація діяльності правоохоронних і безпекових органів призвели до появи та поширення авторитарних соціополітичних практик. Їхніми витоками стали фрагменти різноманітних радикалістських доктрин, що забезпечували ідейно-політичне обґрунтування насильницьких форм і методів вирішення накопичених у суспільстві проблем.

Поява і розвиток різноманітних екстремістських спільнот на пострадянському просторі стали наслідками ескалації напруження у сфері етноконфесійних відносин, стрімкого падіння рівня життя населення, поглиблення соціальних антагонізмів та зниження авторитету органів державної влади й управління. Системна криза пострадянських суспільств об'єктивно зумовила зміну статусу і диспозиції в реальному політичному житті неформальних об'єднань і груп, які відстоювали та пропагували можливості силового розв'язання наявних соціальних суперечностей. Згодом перехід цих спільнот від андеграундних до публічних форм маніфестації спричинив їхнє перетворення на досить помітні впливові, а подекуди й респектабельні суспільно-політичні об'єднання. Тож російський екстремізм, похідні від нього соціополітичні, парамілітарні та ідеологічні практики є продуктом поглиблення кризових явищ у перехідному суспільстві, що проходить глибокоєшелонований, довготривалий та всебічний процес трансформації.

Радикально налаштовані представники російської інтелектуальної еліти і громадські діячі сформували базові соціокультурні засади нової політичної ідентичності на ідеалістичних категоріях етнонаціональної та релігійної міфології. Намагаючись обґрунтувати месіанську роль і призначення російського народу, мусуючи тезу про його «богоносність» у межах своїх ідейно-теоретичних конструкцій, вони акцентували особливу увагу на невідчутних, нематеріальних символах, запозичених із різноманітних радикалістських доктрин, традиційних релігійних учень і практик, побутових ксенофобських штампів. Демонстративна артикуляція ними релігійно-культурних традицій посіла центральне місце в символічному комплексі низки екстремістських угруповань, що, у свою чергу, зумовило спірітуалізацію та ірраціоналізацію доктринальних засад їхніх ідеологічних продуктів.

Вагомим складником ідеології російських екстремістських угруповань є гранично етнізований націоналізм, що ґрунтується на різноманітних ідеях національної виключності, нетерпимості та упередженості (антисемітизм, кавказофобія, антиєвропейськість тощо) і зазвичай набуває шовіністичних ознак. У структурі його символічного комплексу нація інтерпретується як виключно біологічна спільнота, що має прадавнє історичне походження, спільні соціально-психологічні та кровно-генетичні ознаки. Особливу увагу виразники цього світогляду акцентують на таких спірітуальних категоріях, як «кров», «народний дух», «національна воля» тощо, намагаючись співвіднести їх із конкретним історико-географічним регіоном — «Руссю».

З цих категорій формується провідна мобілізаційна ідеологема російського екстремізму — «вітчизна в небезпеці», яка породжує в його

виразників агресивні реакції щодо необхідності «захисту російської державності». У свою чергу, цей «захист» передбачає підпорядкування індивідуальної волі кожного активіста колективним інтересам екстремістської спільноти, утиски прав представників інших етнічних і релігійних груп, узурпації владних повноважень задля побудови «Великої Росії» або просування ефемерного «руського мира».

У російському екстремістському середовищі сучасні дослідники констатують наявність декількох ідейно-політичних форм, які визначають специфіку ідеологічної, практико-політичної та стильової маніфестації в реальному житті, а саме — західницької та автохтонної. Представники західницької форми російського екстремізму схильні ототожнювати себе з європейськими праворадикальними рухами 1920-х–1940-х рр., як правило, надто не афішуючи спадкоємність елементів їхніх ідеологічних доктрин, зовнішньої стилістики та атрибутики. Натомість активісти автохтонних екстремістських угруповань, навпаки, підкреслюють власний самобутній розвиток, беручи за основу своєї ідеології та політичної діяльності приклади з національної історії. Вони наголошують на необхідності неухильного дотримання норм і цінностей російських консервативних традицій та національної релігії, якою зазвичай визнається православ'я. Цілком зрозуміло, що в реальному політичному житті ці форми взаємодіють між собою, запозичуючи одна в одній окремі елементи ідеології, зовнішньої стилістики та політичної практики.

Зазвичай обмежені фінансові та матеріально-технічні можливості екстремістських спільнот спонукають їхніх неформальних лідерів до пошуків альтернативних шляхів мобілізації та рекрутування активістів до лав своїх угруповань. Через це особлива увага в екстремістських угрупованнях приділяється створенню ідеологічних продуктів та розробленню зовнішньої стилістики, які б провокували суспільний інтерес до їхніх носіїв.

Неоднозначність сприйняття особливостей маніфестації екстремістських угруповань у реальному житті об'єктивно закріплює за ними статус політичних «ізгоїв». У свою чергу, це зумовлює ригідність їхньої організаційної структури, що виявляється у створенні систем кодифікацій, церемоніалів та ритуалів, які визначають як логіку поведінки всередині екстремістської спільноти, так і напрями її взаємодії з іншими суб'єктами політичного життя. За таких умов екстремістські ідеологічні продукти орієнтуються здебільшого на маргіналізовані верстви населення і соціально депривованих осіб, які мають край низький або невизначений соціальний статус. Обіцяючи своїм неофітам повернути втрачені можливості

для просування сходами суспільної ієрархії, власну ідеологічну діяльність екстремісти зазвичай зосереджують на спекуляціях довкола невирішених соціальних проблем. Їх розв'язання вони вбачають насамперед у застосуванні насильства щодо своїх політичних опонентів.

Формування контурів та образу «ворога» в екстремістських ідеологічних продуктах відіграє структуроутворюючу роль. Як правило, «ворогом» визнаються окремі особи чи соціальні корпорації, які наділяються низкою негативних рис, пов'язаних із їхнім етнонаціональним походженням, конфесійними вподобаннями або професійною діяльністю. Негативізація та свідоме спотворення екстремістами своїх політичних опонентів визначає еклектичність їхніх ідеологічних продуктів, у межах яких поєднуються агресивні настанови, претензійно забарвлені соціокультурні стереотипи, революційні гасла і заклики, що подаються у вкрай етнізованому, ксенофобському вигляді.

У загальному вигляді світоглядно-ідеологічна доктрина російського екстремізму є здебільшого еклектичним явищем, у межах якого простежуються намагання його неформальних лідерів та ідеологів поєднати традиції європейської контркультури, різноманітні релігійні ідеї, елементи радикальних ідеологій та езотеричних вчень. Низьку інтелектуальну якість та алогічність своїх ідейних конструкцій неформальні лідери й ідеологи російського екстремізму намагаються компенсувати штучно створеним ореолом утаємниченості своєї діяльності та монополією на пізнання істини. Унаслідок інтелектуальної обмеженості й особливостей психологічних якостей представники російських екстремістських угруповань демонстративно ігнорують об'єктивні закони суспільного розвитку, підміняючи їх суб'єктивно-ідеалістичними рецептами вирішення накопичених у суспільстві проблем. Тоталітарність організаційної структури переважної більшості російських екстремістських угруповань, що передбачає жорстке підпорядкування їхнього внутрішнього життя одному або декільком неформальним лідерам, зумовлює присутність агностицизму, волюнтаризму та індетермінізму в поясненні ними різноманітних суспільних явищ і подій. Це виявляється в наявності значної кількості плутаних думок, перекручених або непідтверджених фактів, фантазмагоричних ідей, унаслідок чого з'являються логічні неузгодженості ідеологічних продуктів російських екстремістських угруповань.

Ідеологічний багаж суб'єктів російського екстремізму характеризується відстоюванням імперських ідей, «величі Росії», «державницького статусу російської нації», псевдоцінностей фантомного «руського мира» в поєднанні з традиційними для націоналістичного дискурсу елементами ксенофобії та різних форм нетерпимості. Актив терористичних

угруповань т.зв. «ДНР» та «ЛНР», створюваних ними незаконних воєнізованих і збройних формувань у вигляді різноманітних «армій», «бригад», «батальйонів», «міністерств внутрішніх справ», «міністерств і комітетів держбезпеки» та ін. не має стійких ідеологічних уподобань. Також відсутні документи, які визначають ідейно-політичну спрямованість проросійських терористів і бойовиків на Сході України. Певні уявлення про їхні ідеологічні ухили формуються на підставі публічних політичних заяв лідерів т.зв. «ДНР» та «ЛНР», ватажків проросійських бойовиків, повідомлень підконтрольних їм засобів масової інформації та пропагандистського апарату. Також про їхні ідеологічні уподобання свідчать певні елементи зовнішньої стилістики (квазінагороди, прапори, шеврони, фрагменти татувань у вигляді різноманітних конфігурацій свастики тощо). Необхідно пам'ятати, що на початку 1990-х рр. на території України, зокрема, у південно-східних регіонах досить активно діяли незареєстровані філії російських парамілітарних екстремістських угруповань, членами і керівниками яких були нинішні лідери т.зв. «ДНР» та «ЛНР».

З огляду на це, загальне уявлення про ідейно-політичний базис проросійських незаконних воєнізованих і збройних формувань доцільно формувати у їх тісному взаємозв'язку з ідеологічними доктринами російських екстремістських об'єднань, які розгорнули діяльність своїх філій на території України і змогли частково консолідувати актив для майбутніх проросійських терористичних угруповань та їхніх силових блоків.

Зважаючи на ескалацію збройного насильства на Сході України, проросійські терористи і бойовики із цілком зрозумілих причин вирізняються своєю активною антиукраїнською позицією. У своїй ксенофобській пропаганді вони активно послуговуються такими ідеологічними штампами як «укри», «укрофашисти», «хунта», «каратели» тощо, формуючи ідеологічні сюжети про принципову відмінність «великоросів» та «галичан». Також характерною ознакою ідеологічних поглядів проросійських терористів є виразна антиамериканська позиція.

Одним із найбільших російських парамілітарних екстремістських об'єднань, що мало незареєстровані представництва та окремих прихильників у південно-східних регіонах України, є Всеросійський суспільно-патріотичний рух «Російська національна єдність». Ідеологічна доктрина цього угруповання є результатом складного синтезу різних видів ксенофобії. Зокрема, у ній наявні елементи кавказофобії, антизахідництва та американофобії. Визначальну роль в ідеологічній доктрині РНЄ відіграє антисемітська платформа, яка фактично є парадигмальною основою ідеології цієї організації. Її антисемітська спрямованість пояснюється, на наш погляд, тим, що ідеологами РНЄ було частково

успадковані ідеологічні традиції Національно-патріотичного фронту «Пам'ять», який у своїй ідеологічній діяльності орієнтувався на ідейний базис російських чорносотенних організацій початку ХХ ст. Відповідно, ідеологи та керівники РНЄ (О. Баркашов, О. Кочетков, С. Рогожин, О. Рашицький та ін.), розвиваючи у своїх ідеологічних та публіцистичних працях чорносотенний міф про «окупований сіоністами Захід», визначають західний світ як «матеріалістичну богоборчу цивілізацію», яка прагне поневолити Росію шляхом повзучої культурної експансії через розкладання та знищення російських національних традицій і звичаїв, розбещення молодого покоління та сприяння приходу до влади у Росії керованих з-за кордону політиків-мондіалістів задля отримання контролю над наявними у ній багатими сировинними ресурсами [39, С. 8-11]. Росія у цьому контексті подається як своєрідна цитадель духовності з високим рівнем моральності населення, його вірності традиційним російським національним цінностям. Зокрема, у програмових документах РНЄ зазначається: «Росія відроджується сьогодні не як «загальний економічний простір», а як метафізична сутність — вияв оплоту Бога, для останньої сутички з абсолютним злом — дияволом та його породженням — химерною, богоборчою західною цивілізацією на чолі з Ізраїлем і США» [1, С. 35; 2, С. 1].

Антисемітська міфологія, наявна в ідеологічній доктрині РНЄ, за твердженням російського дослідника В. Лихачова, реалізується у взаємопов'язаних між собою аспектах: соціальному, конспірологічному, релігійному та расовому [22].

Зокрема, у соціальному аспекті ідеологами РНЄ експлуатується традиційний для націоналістичного середовища міф про небажання представників єврейської нації займатись продуктивною працею, свідомо роблячи акцент на нібито їхній схильності до паразитування за рахунок інших народів, проявах мононаціональної солідарності при досягненні вершин соціальної ієрархії тощо.

Конспірологічний аспект антисемітської платформи РНЄ є найбільш об'ємним. Він вибудовується на припущеннях про існування «світової змови» та її впливі на хід світової історії, що дозволяє ідеологам РНЄ за відсутності ґрунтовних спеціальних знань щодо сучасних тенденцій суспільного розвитку пояснити активу організації причини наявних суспільно-політичних, соціокультурних та соціально-економічних негараздів. У цьому контексті активно експлуатується твердження щодо інспірованості революційних подій в Росії завдяки підтримці низки евфемістично позначених сил, таких як «сіюномасони» та «міжнародна фінансова олігархія» [див. наприклад: 1, С. 7]. Через це та внаслідок не надто афішованої

орієнтації на ідеологічні продукти представників європейських праворадикальних рухів 1920–1940-х рр., в ідеології РНЄ досить виразними є антикомуністичні, антиліберальні та антидемократичні настанови. Так, представників неокомуністичного та демократичного рухів ідеологи РНЄ звинувачують у деградації та вимиранні російського народу, дезінтеграції держави [див. наприклад: 1, С. 6], причому значна увага приділяється єврейському або нібито єврейському походженню відомих революціонерів, діячів демократичного руху доби Перебудови тощо [див. наприклад: 1, С. 6], що вказує на наявність ідеологічних запозичень у чорносотенних організацій, які також висували претензії до «іудо-більшовиків». Так, ідеологи РНЄ вважають прихильників комуністичної ідеології особами, які визнають «...догмати імпортої сатанинської ідеології, створеної представником міжнародного кагалу сатаністом Марксом, упродовження на нашу територію зграєю міжнародних злочинців-іудеїв, керованої сатаною в людській зовнішності, кривавим обер-погромником, агентом міжнародного сіонізму, картавим сифілітиком Ульяновим-Бланком...» [31, С. 3].

Релігійний аспект антисемітської міфології РНЄ проявляється в офіційних інтерпретаціях ідеологів руху його символіки, що являє собою восьмипроменеву правосторонню свастику, яка, на їхню думку, протистоїть п'ятипроменевій зірці як «... головному символу іудаїзму та масонства, що символізує диявола, Люцифера, Бафомета, антихриста і є головним метафізичним символом окультизму...» [1, С. 39; 6, С. 4]. Один із ідеологів РНЄ С. Рогожин у статті «Про національне походження Ісуса Христа» (аналогічна стаття фігурує і в доробку О. Баркашова, [див. 5, С. 5] — В. Є.) свою антисемітську позицію намагався викласти через доведення нібито «неєврейського» походження одного із провідних релігійних персонажів: «...якщо Христос говорив про ближніх, то тим самим Він підтверджував і існування далеких, любити яких Закон Божий зовсім не наказує. І не за предків цих «далеких» молився Христос на хресті, а за тих, що розіпнули Його римських солдатів, які дійсно не знали, що творили...» [32, С. 4].

Расові ідеологеми презентовані не настільки яскраво у порівнянні із вищенаведеними антисемітськими настановами. Так, у програмових документах руху йдеться лише про необхідність дотримання «генетичної чистоти російської нації», «державної підтримки євгеніки», «заборони змішаних шлюбів» тощо [див. 27, С. 24–27; 28, С. 15].

Кавказофобські мотиви, наявні в ідеологічній доктрині РНЄ, обумовлюються неприязним ставленням до представників середньоазіатських та закавказьких республік внаслідок утисків російськомовного населення

у цих регіонах, поширенням етнічної злочинності в Росії та перманентним військовим конфліктом у Чеченській республіці.

Претензії до цих осіб, як і у випадку представників єврейської нації, редукуються до нібито паразитування за рахунок російського народу через надання переважного права на вступ до вищих навчальних закладів, штучного завищення цін на продукцію з цих країн задля підтримки належного рівня життя кавказьких народів тощо [див. наприклад: 1, С. 42; 4, С. 1; 21, С. 4; 26, С. 4; 29; 38, С. 7]. Відповідно, такі настанови зумовлюють появу антиіммігрантської складової ідеологічної доктрини РНЄ. Так, першопричинами імміграції, на думку ідеологів РНЄ, є «...діяльність міжнародної фінансової олігархії...» [3, С. 7] з метою встановлення «...нового світового порядку...» [3, С. 7], а також «...дії продажної державної влади...» [3, С. 7].

Таким чином, провідною ідеологічною домікантою РНЄ є антисемітські настанови, що пояснюється впливом ідейного базису Національно-патріотичного фронту «Пам'ять» та російських чорносотенних організацій початку ХХ ст. Крім того, помітними є впливи ідеологічних напрацювань представників європейських праворадикальних рухів 1920–1940-х рр., хоча виключно із кон'юнктурних міркувань ідеологами РНЄ цей зв'язок надто не афішувався. Проте, в окремих публікаціях представників РНЄ наявне шанобливе ставлення до історичних фігур португальського диктатора А. Салазара та керівника румунської профашистської організації «Залізна гвардія» К.З. Кодряну. Крім того, один із керівників РНЄ О. Денисов, будучи виключеним з організації як «естонський шпигун», заявив що ідеологія РНЄ «зідрана у гітлерівців» [цит. по: 14], а голова РНЄ О. Баркашов у деяких інтерв'ю відверто зізнавався у симпатіях до А. Гітлера та німецького нацизму [див. наприклад: 14; 35, С. 4], зазначаючи, що «Я — не фашист, я — нацист» [цит. по: 14]. Крім того, визначення сутності націоналізму О. Баркашовим є своєрідною ремінісценцією з окремих тез із «Доктрини фашизму» Б. Муссоліні. Так, О. Баркашов визначає націоналізм як «...любов до своєї Нації; визнання Нації вищою цінністю...», а «...всієї решти, в тому числі й держави з її політичним та економічним ладом, — засобами для досягнення вищого творчого прояву Нації. Націоналіст каже: все для Нації, нічого проти Нації!» [1, С. 40; 4, С. 1]. У свою чергу, Б. Муссоліні подібним чином визначає цінність держави: «...для фашиста все в державі і ніщо людське або духовне не існує і тим більше не має цінності поза державою...» [24]. Необхідно зазначити, що окремі елементи ідеологічної доктрини РНЄ знайшли своє подальше втілення в ідейних базисах інших правоекстремістських угруповань, зокрема Народної національної партії та Націонал-соціалістичного

товариства. Це пояснюється не лише спрощеним поясненням картини світу, яке легко сприймається і засвоюється у свідомості маргіналізованих прошарків населення, а й тим, що РНЄ протягом 1990-х рр. була найбільшим націоналістичним рухом, який мав розгалужену мережу регіональних відділень та симпатиків, як у Росії, так і в суміжних країнах. Після фактичного розпаду РНЄ у 2001 р. внаслідок затяжної внутрішньої кризи, відбувся відтік значної частини її активу, який розчинився у споріднених організаціях або став соціальною основою нових угруповань. Відповідно, різноманітні скореговані версії та окремі елементи ідеологічної доктрини РНЄ досить часто зустрічаються в ідейно-політичних комплексах інших правоекстремістських організацій.

Ідеологія інших найбільш екстремістськи налаштованих російських об'єднань, що мають свої незареєстровані відділення на території України (Народна національна партія та Націонал-соціалістичне товариство), вибудовується на расистських ідеологемах. Діяльність цих угруповань вирізняє орієнтація на співпрацю із представниками субкультури скінхедів, що частково пояснює расистську спрямованість ННП та НСТ. Так, керівниками, ідеологами та публіцистами Народної національної партії (О. Іванов-Сухаревський, О. Широпаєв, В. Осипов та ін.) ідеологію свого об'єднання визначено як «русизм», ідейними витоками якої, як показує аналіз програмових матеріалів ННП, є праці німецького антрополога Г.Ф.К. Гюнтера, антисемітські ідеї, характерні для чорносотенного руху початку ХХ ст., антирадянські та антикомуністичні настанови, що вибудовуються на ксенофобській матриці. «Русизм» як ідеологічна доктрина вибудовується у якості своєї рідної ерзац-релігії, постулати якої адепти ННП мають сприймати догматично, без спроб її раціонального осмислення. Так, голова та один із провідних ідеологів ННП О. Іванов-Сухаревський у своїх публікаціях прямо проголошував: «Я вірю! Моя віра — русизм!» та закликав своїх послідовників: «Багато не читай. Читай одну книгу — книгу про Чисту Кров». [15]. Ігноруючи цінності православ'я — найбільш характерної релігійної доктрини для російського націоналістичного середовища — ідеологи ННП звертаються до міфічного «Творця», апелюють до міфічних «арійських пращурів», що вказує на наявність алюзій з нацистських ідеологічних містерій [див. наприклад: 15].

Відповідно, характерними ознаками ідеологічної доктрини цього угруповання є містицизм та орієнтації на месіанство. Ідеологами ННП сформовано такий специфічний ідеологічний фетиш як «руська раса», який підкріплюється концептом «голос крові». «Руська раса» постає як містичний, невідчутний об'єкт, фантом, який, на думку ідеологів ННП, здійснює визначальний вплив на свідомість людини. Відповідно, свою

поведінкову лінію вона має вибудовувати, керуючись виключно «головом крові» [див.: 15]. Тому ідеологічними цінностями, які відстоює ННП, є «раса», «кровна спільнота», «чистота крові», «чистий дух», «магія крові», «дух свободи» тощо. Зазначені ідеологеми проходять своєрідну сакралізацію у працях представників ННП, що підкреслюється демонстративним написанням цих термінів виключно із великої літери. Наприклад, ідеологічна матриця ННП у скороченому вигляді подається таким чином: «Кров — це Дух. Дух — це святість. Святість — це влада. Влада Крові — це Русизм. [15].

Як бачимо, в основу цієї ідеологічної доктрини покладено відверто расистські принципи. Так, ідеологи ННП відверто проголошують: «Ти повинен стати расистом. Це означає що все, що відбувається з тобою і з навколишнім тебе людством, ти повинен розглядати через мікроскоп Крові» [15]. Крім того, в ідеологічних працях О. Іванова-Сухаревського спостерігається обігрування співзвучності термінів «русист» і «расист», що, свідчить про їхнє фактичне ототожнення ідеологами ННП. Відстоювання необхідності дотримання уявної «чистоти крові» зумовлює появу тези про необхідність витворення «надлюдини» [див. наприклад: 17; 18].

Ще однією характерною ознакою расистської складової «русизму» є пропаганда утворення «братерства білих народів». Так, О. Іванов-Сухаревський проголошує: «Ми успадковуємо Європу та Азію. Ми, росіяни, вчить Русизм, складемо керівний склад прийдешньої Білої Імперії від Океану до Океану» [15]. Відповідно, провідного значення в ідеології ННП набуває термін «білий» як ознака «вищості», «чистоти», підтвердження «арійського походження» тощо. Тому у програмових працях ідеологів ННП досить часто зустрічаються такі фразеологічні конструкції як «білий воїн», «білі вожді», «біла арійська справа», «білі народи» тощо [див. наприклад: 15–19; 41]. Варто зазначити, що ідеологи ННП не послуговуються термінами «россияне», «российский народ», «Россия» тощо, які, на їхню думку, не відображають арійського походження та расової чистоти, а надають перевагу термінам «русские», «Русь» та похідним від них фразеологічним конструкціям, тим самим підкреслюючи власну принципову настанову на прадавнє, дослов'янське походження російського народу. Так, центральний друкований орган ННП має назву «Я — Русский!», а орган прихильників ННП в Україні — «Страж Руси».

Нечисленні представники ННП в Україні, як правило, орієнтуються на програмові праці вищезгаданих публіцистів та ідеологів цього угруповання. Так, О. Урусов у статті «Від прориву і завоювання до панування русизму», аналізуючи перспективи діяльності представників ННП

в Україні, зазначав: «Самосвідомість індивідуума з імперським мисленням буде розвинена на генетичному рівні, що викликатиме у ворогів та опонентів безмежну пошану і повагу до підданих Імперії» [36, С. 1.]. В інших публікаціях прихильників ННП в Україні також йдеться про велич «білої раси», необхідності «поліпшення генетичного матеріалу» тощо [див. наприклад: 37, С. 1; 7, С. 2 - 3].

Як бачимо, расистські принципи здійснюють визначальний вплив на ідеологію цього угруповання. Проте, ці ідеологічні конструкції не є оригінальними напрацюваннями представників ННП, а являють собою еклектичну суміш антисемітських та расових ідей, підсиленими містицизмом та месіаністськими настановами. Незважаючи на відсутність прямих посилань і цитат, в ідеології ННП відчувається помітний вплив ідей расової переваги А. Гітлера та А. Розенберга [див.: 8; 33]. Наприклад, один із провідних ідеологів ННП О. Широпаєв вважає, що «...Гітлер масштабніше й глибше націонал-соціалізму як такого — у всій повноті значення цієї особистості розкривається лише в світлі православно-монархічної есхатології» [40]. У іншій публікації О. Широпаєв зазначає: «Русизм вчить: двадцятье століття ознаменоване двома арійськими героями. Це Цар Микола Другий — герой жертви, і Адольф Гітлер — герой дії...» [цит. по: 9, С. 105]. Апологія німецького нацизму, вихваляння окремих діячів нацистської Німеччини, причетних до розробки расової теорії (А. Розенберг, А. Гітлер тощо), та спроби пов'язати їх із російськими національними традиціями, на нашу думку, обумовлюється зверненням ідеологів ННП до досвіду ідеологічної діяльності різноманітних білоемігрантських угруповань 1920–1940-х рр., які транслювали схожі ідеї або висловлювали підтримку нацистам (наприклад, А. Шкуро, П. Краснов, Т. Доманов тощо). Крім того, намагання пов'язати антисемітські ідеологеми із православними традиціями, очевидно, обумовлюються ідейним впливом емігрантських російських фашистських угруповань — Всеросійської фашистської партії та Всеросійської фашистської організації 1920–1940-х рр., лідери яких К. Родзаєвського та А. Вонсяцького досить часто позитивно висвітлюються у публікаціях представників ННП. Використання фразеологічних конструкцій із базовим терміном «білий» свідчить про наявність впливу на ідеологію ННП ідейних конструктів субкультури скінхедів, які складають основну масу прихильників цього об'єднання, а лідер скінхед-угруповання «Русская цель» С. Токмаков («Бус») обіймає посаду заступника голови ННП. Так, серед представників субкультури скінхедів особливою пошаною користується символ «14/88», що поєднує девіз — т.зв. «14 слів», сформульованих американським неонацистом Д. Лейном: «Ми маємо забезпечити існування

нашого народу і майбутнє для білих дітей», і зашифроване привітання «Heil Hitler», де «Н» — восьма літера латинського алфавіту та т.зв. «88 заповідей» того ж Д. Лейна, у яких він обґрунтовує ідеї т.зв. «білого» націоналізму.

Крім того, під ідейним впливом субкультури скінхедів у публікаціях ідеологів ННП досить часто зустрічається абревіатура «НС», яка розшифровується як «націонал-соціалізм» або похідні від нього фразеологічні конструкції. Прихильне ставлення представників цієї субкультури до історичної фігури А. Гітлера та інших діячів нацистської Німеччини додатково пояснює використання нацистських містичних ідей в ідеології ННП.

Представники Націонал-соціалістичного товариства, як випливає із самої назви цього угруповання, своєю ідейною базою визначають націонал-соціалізм, орієнтуючись на ідеологічну діяльність та практику політичної боротьби НСДАП. Одним із гасел цього угруповання є «Націонал-соціалізм — це не німецьке вчора. Націонал-соціалізм — це російське завтра» [25].

Характерною ознакою ідеології цього угруповання є принципова відмова від антисемітизму, властивого тією чи іншою мірою націоналістичному середовищу. Так, один із керівників та провідних ідеологів НСТ Д. Румянцев досить жорстко критикував лідерів націоналістичних угруповань через, на його думку, «інтелектуальну неспроможність»: «Не маючи природних даних для генерації нових ідей, ці люди тупо взяли інтелектуальні напрацювання минулого століття — хтось ліз в «Mein Kampf», хтось вивчав російських філософів, але загальним було одне — в постіндустріальному інформаційному суспільстві кінця ХХ століття вони намагалися працювати за технологічними кліше столітньої давності. Але світ надто змінився...» [34, С. 22]. У програмовому документі НСТ «Позиція НСО по поводу еврейского вопроса» проголошується, що ця організація схвально ставиться до розбудови єврейської державності, підтримуючи сіонізм [див.: 30].

Натомість ворогами російської державності ідеологи НСТ оголошують представників арабського світу, вважаючи арабські країни осередком «паразитарного капіталу», що складається із надходжень від продажу нафти [див. 34, С. 23]. У іншому програмовому документі НСТ «Максимы национал-социалистического общества» відзначається, що: «Безглуздо шукати союзників то серед мусульман, то серед китайців чи ще когось. Навпаки, потрібно більш-менш дистанціюватися від усіх» [23]. Крім того, ворогом визнаються «США та їх союзники», оскільки геополітичне протистояння в світі трактується ідеологами цього об'єднання як боротьба

за обмежені сировинні ресурси, що вказує на наступність ідеологічних традицій РНЄ.

У цілому, розглядаючи націонал-соціалізм як базову основу ідеології, керівники НСТ наголошують на тому, що вони не є прихильниками сліпого копіювання її історичних сценаріїв, а відстоюють необхідність її творчого переосмислення та адаптації до сучасних реалій [див.: 23].

Таким чином, ідеологічна доктрина НСТ представляє собою модернізований варіант націонал-соціалізму, що поєднує переважно естетичку нацистської ідеології, геополітичні трактування тенденцій сучасного світового розвитку та окремі символічні компоненти субкультури скінхедів (зокрема, використання, як і у випадку ННП, абрєвіатури «НС»). Орієнтація представників НСТ виключно на силові принципи розв'язання наявних суспільно-політичних та соціально-економічних проблем, тяжіння до підготовки бойовиків, що, очевидно, пояснюється впливом РНЄ, дозволяють стверджувати про екстремістський характер діяльності цього об'єднання.

Найбільш інтелектуально розробленою та екзотичною ідеологічною доктриною серед російських екстремістських об'єднань, які мають своїх прихильників в Україні, володіє Євразійський союз молоді. Його провідним ідеологом є О. Дугін, який позиціонує себе як теоретик «не-євразійства». Ця ідеологічна доктрина поєднує ідеї інтегрального традиціоналізму Р. Генона, Ю. Еволи та М. Еліаде, елементи класиків західної геополітичної думки (Р. Челлен, Ф. Ратцель, К. Хаусхофер тощо), російського консерватизму та євразійства 1920–1940-х рр. (К. Леонтєв, М. Трубецької, П. Савицький, П. Сувчинський тощо). Крім того, помітними є впливи теоретиків т. зв. «третього шляху» та «консервативної революції» К. Шмітта, Е. Юнгера, Е. Нікіша, Ж. Тіріара, М. Устрялова, ідеологів європейських «нових правих» А. де Бенуа, Р. Стойкерса, К. Мутті, містиків Є. Головіна та Ю. Мамлеєва тощо [див. наприклад: 11–13]. Ідеологічна доктрина ЄСМ впливає із геополітичного принципу фундаментальної незвідності таких категорій як «суходіл» та «море», що зумовлює поділ людської цивілізації на дві макроскладові, що перебувають між собою у постійному протистоянні та суперництві і, відповідно, мають різні культурно-цивілізаційні характеристики. Так, «земна» макроцивілізація або телурократія включає «євразійські» країни (Римська імперія, Німеччина, Росія), а ліберальні «атлантичні» держави (Карфаген, Велика Британія, США) консолідуються у межах «морської» цивілізації або таласократії.

Подібні ідеї та термінологія є характерними для праць уже згаданих К. Шмітта та К. Хаусхофера, на що вказує і сам О. Дугін у своїй праці «Основи геополітики» [див. 12]. Він зазначає, що принципова

різниця між цими блоками держав полягає у тому, що «атлантичні» держави орієнтуються на ринкову економіку, сповідують принципи вільної конкуренції, індивідуалізму, прагматизму та раціоналізму. Натомість визначальними цінностями держав «євразійського блоку» є орієнтація на традиційний сакральний державний лад, релігійність, соборність, чітко упорядковану суспільну ієрархію, дотримання принципу соціальної справедливості тощо. У своїй праці «Філософія традиціоналізму», спираючись на ідеї німецького містика Г. Вірта, зазначене геополітичне протистояння О. Дугін подає як зіткнення цивілізацій «Півночі» (тобто «землі») та «Півдня» (тобто «моря»). Історичним уособленням цього протистояння є суперництво давньогрецьких міст Спарти (як «земної цивілізації») та Афін (як «морської цивілізації»). Різниця між ними полягає у тому, люди «Півночі» — представники міфічної Гіпербореї, «арії» наділені винятково вольовими рисами характеру, необхідними для воїнів, для яких властивими є усвідомлення відчуття обов'язку та честі, тоді як представники «Півдня» орієнтуються на матеріальний гедонізм, розкіш, схильність до лихварства тощо [див. 13].

Іншою доміантною ідеєю в ідеологічній доктрині ЄСМ є відстоювання ідеї «консервативної революції». Представники цього напрямку Е. Юнгер, Е. Нікіш, Ж. Тіріар та ін. відкидають цінності ліберального та комуністичного шляхів суспільного розвитку, протиставляючи йому т. зв. «третій шлях» [див. 12; 13]. Варто відзначити, що на початку 1990-х рр. О. Дугін, претендуючи на лідерство у спільному із андеграундним письменником Е. Лимоновим політичному проекті, намагався реалізувати цю ідею у межах Націонал-більшовицької партії.

Характерною ознакою ідеологічної доктрини ЄСМ є орієнтації на конспірологічні уявлення про світові тенденції суспільного розвитку. Базові засади цих уявлень викладені у праці О. Дугіна «Конспірологія», у якій він простежує вплив середньовічних таємних товариств, орденів, релігійних сект та окремих осіб, які постійно перебувають за лаштунками будь-яких суспільно значущих подій, визначаючи напрями їхнього розвитку, на хід світової історії [див. 11]. Ці конспірологічні уявлення екстраполюються ним у площину геополітики. Так, О. Дугін, спираючись на фантастичні ідеї французького письменника Ж. Парвулеско, вважає, що розпад Радянського Союзу є результатом перманентного суперництва «атлантистського» лобі, уособленням якого є Комітет державної безпеки СРСР, та «євразійців», наявних у Головному розвідувальному управлінні та Генеральному штабі Збройних Сил СРСР [див. 11].

Відповідно до цього комплексу ідей у програмових документах ЄСМ проголошується демонстративне несприйняття цінностей сучасного

ліберального світу, яким протиставляються сакральні фетиші традиціоналістського світогляду. Зокрема, у «Катехізисі члена ЄСМ» проголошується: «Все, що йде з Америки, насичено отрутою. Все, що там кажуть, брехня і зараза. Все, що там роблять, слід ламати і відкидати. Щоб зберегти наше «я», ми маємо ввести сувору антиамериканську гігієну. Це перший крок на шляху великої війни континентів: Євразії проти Атлантики» [20]. Відстоюючи цінності «консервативної революції», у цьому документі зазначається: «Ми консерватори тому, що зберігаємо все велике і цінне з минулого. До того моменту, поки це ще можна зберегти. Але коли процес розпаду перейшов фатальну межу і зробити нічого більше не можна, ми з важкістю говоримо: нехай падає, ми створимо все заново. І це момент Революції — нашої Революції. Ми обертаємо волю — як сонячні герої — колесо від кінця до початку, і відкриваємо двері нового циклу — в цьому нам допомагає вічність — вона на боці консерватора. Революція — це свято вічного повернення» [20]. Розуміння революції як процесу постійного оновлення, «вічного повернення», на нашу думку, свідчить про вплив ідей Г. Вірта, які ґрунтовно розглядаються у вже згадуваній праці О. Дугіна «Філософія традиціоналізму» [див. 13].

У своїй ідеологічній доктрині представники ЄСМ, критикуючи розпад СРСР та спроби дезінтеграції Російської Федерації, відстоюють ідею створення нового об'єднання колишніх радянських республік — Євразійського Союзу, визначальну роль у якому має відігравати Росія. Тому в ідеології ЄСМ наявний вплив геополітичних концепцій, які подаються у винятково спрощеному вигляді, визначаючи світових суперників Росії [див.: 20].

Суперечливими в ідеологічній доктрині ЄСМ є орієнтація на норми мирного співіснування різних народів та «неетнізоване» розуміння сутності «національного питання». Так, з одного боку пропонується концепція «квітучої складності» на відміну від етноцентристських настанов переважної більшості правоекстремістських об'єднань, передбачає необхідність встановлення рівних умов для розвитку різних етносів націй, народів, їхніх культур і традицій. Проте, при цьому артикулюється значення імперського принципу, згідно з яким за російським етносом закріплюється статус «ядра», «станового хребта», «основи» [10, С. 32].

Таким чином, ідеологічна доктрина Євразійського союзу молоді є своєрідним обґрунтуванням та радикальним вираженням імперських амбіцій сучасних правлячих кіл Російської Федерації. Антиукраїнська спрямованість ідеології та практики ЄСМ проявляється у демонстративному невизнанні державності України, відстоюванні необхідності інкорпорації України до фарватеру російської політики, що підкріплюється публічними

заявами, виступами у пресі та провокаційними заходами на території України представників цього угруповання. Зокрема, однією із найбільш резонансних акцій ЄСМ стало вчинення акту вандалізму щодо державних символів України на горі Говерла у жовтні 2007 р.

Отже, ідейно-політичний базис проросійських терористичних угруповань т.зв. «ДНР» та «ЛНР», створюваних ними незаконних воєнізованих і збройних формувань впливає з ідеологічних доктрин російських парамілітарних екстремістських угруповань, які мали свої представництва у південно-східних регіонах України. Цей базис є наслідком складного синтезу революційних, воєвничих, ксенофобських доктрин (чорносотенства, націонал-соціалізму, релігійного фундаменталізму тощо), які декларують вищість та винятковість російської нації, яка розуміється виключно як біологічна спільнота, що виникає на основі кровної спорідненості. Характерними ознаками ідеологічних поглядів проросійських терористів є демонстративна відмова від гуманізму і невизнання загальнолюдських цінностей, пропаганда насильства та війни, вождизм, фанатизм і нетерпимість. Зважаючи на збройний конфлікт, який триває на Сході України, особливе місце у структурі ідеологічних поглядів проросійських бойовиків займає виразна антиукраїнська позиція, ідейно-політичними засадами якої є невизнання і демонстративне заперечення ідеалів Євромайдану, артикуляція уявної вищості ідеологічного фантому «великоросів» над «галичанами» (в інших інтерпретаціях — «україми», «укрофашистами», «бандерівцями» та ін.) і антиамериканська спрямованість.

Список використаних джерел

1. Баркашов А. П. Азбука русского националиста / А. П. Баркашов. — М. : Слово-1, 1994. — 59 с.
2. Баркашов А. П. Метафизика русского национализма / А. П. Баркашов // Русский порядок. — 1993. — № 2 — С. 1.
3. Баркашов А. П. Мистический национализм, последний крестовый поход / А. П. Баркашов // Русский порядок. — 2001. — № 1 (47). — С. 7.
4. Баркашов А. П. Национализм или патриотизм? О неизбежности национальной революции / А. П. Баркашов // Русский порядок. — 1993. — № 4. — С. 1.
5. Баркашов А. П. О национальном происхождении Иисуса Христа / А. П. Баркашов // Русский порядок. — 1998. — № 1 (46). — С. 5.
6. Баркашов А. П. О символе грядущей России / А. П. Баркашов // Русский порядок. — 1992. — № 1. — С. 4.

7. Богун В. Меч NORDa / В. Богун // Страж Руси. — № 2. — 2002. — С. 2–3.
8. Гитлер А. Моя борьба / А. Гитлер. — М.: ИТФ «Т-Око», 1992. — 512 с.
9. Дадиани Л. Я. Фашизм в России. Мифы и реалии / Л. Я. Дадиани // СОЦИС / Социологические исследования. — 2002. — № 3. — С. 103–111.
10. Дугин А. Г. Евразийская миссия (программные документы Международного «Евразийского Движения») / А. Г. Дугин. — М.: РОФ «Евразия», 2005. — 96 с.
11. Дугин А. Г. Конспирология (наука о заговорах, секретных обществах и тайной войне) / А. Г. Дугин. — М.: РОФ «Евразия», 2005. — 624 с.
12. Дугин А. Г. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством / А. Г. Дугин. — Изд-во 3-е, дополн. — М.: Арктогея-центр, 1999. — 928 с.
13. Дугин А. Г. Философия традиционализма / А. Г. Дугин. — М.: Арктогея-Центр, 2002. — 624 с.
14. Заключение политологической экспертизы по назначению Южно-Сахалинского городского суда по делу № 2–2077/98 (определение суда от 18.02.1999 г., письмо судьи Л. В. Прокопец от 25.02.1999 г.) // Официальный сайт «Фонда защиты гласности». — Режим доступа : <http://www.gdf.ru/old/books/delo6/035.html>.
15. Иванов-Сухаревский А. К. Моя вера — русизм / А. К. Иванов-Сухаревский [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : <http://nnpr.su/myverarusizm.html>.
16. Иванов-Сухаревский А. К. Наш дом — Европа / А. К. Иванов-Сухаревский [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : http://www.nnpr.su/Nash_dom-Ewropa.htm.
17. Иванов-Сухаревский А. К. Основы русизма / А. К. Иванов-Сухаревский [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : <http://www.nnpr.su/books/osnrus.htm>.
18. Иванов-Сухаревский А. К. Три источника русизма / А. К. Иванов-Сухаревский [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : <http://www.nnpr.su/triistochnikaRusizma.htm>.
19. Иванов-Сухаревский А. К. Учение русизма / А. К. Иванов-Сухаревский [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : http://nnpr.su/Rusism_001.htm.

20. Катехизис члена Евразийского Союза Молодежи [Электронный ресурс] // Официальный сайт Евразийского Союза Молодежи. — Режим доступа : <http://www.rossia3.ru/katehizis.html>.

21. Кочуев И. Русский национализм и рабочее движение / И. Кочуев // Русский порядок. — № (8) 11. — 1993. — С. 4.

22. Лихачев В. А. Политический антисемитизм в современной России (авг. 2003) / В. А. Лихачев // Официальный сайт информационно-аналитического центра «Сова». — Режим доступа : <http://xeno.sova-center.ru/1ED6E3B/216049A/2187577>.

23. Максимумы национал-социалистического общества [Электронный ресурс] // Официальный сайт Межгосударственной русской организации «Национал-социалистическое общество». — Режим доступа : <http://nso-korpus.info/ourprincipals.htm>.

24. Муссолини Б. Доктрина фашизма [Электронный ресурс] / Б. Муссолини // Официальный сайт Общества «Белые Традиции». — Режим доступа : http://white-society.org/index.php?name=Files&op=view_file&lid=3.

25. Национал-социализм — это не немецкое вчера. Национал-социализм — это русское завтра [Электронный ресурс] // Официальный сайт Межгосударственной русской организации «Национал-социалистическое общество». — Режим доступа : <http://nso-korpus.info>.

26. Национальный социализм или пролетарский интернационализм? // Русский порядок. — 1993. — № 6–7 (19–20). — С. 4.

27. Основные положения программы Движения «Русское Национальное Единство» по построению Национального Государства // Русский порядок. — 1993. — № 9–10 (12–13). — С. 24–27.

28. Основные положения программы РНЕ // Русский порядок. — 1993. — № (8) 11. — С. 1.

29. Основы социальной концепции ВОПД РНЕ [Электронный ресурс] // Официальный сайт Дальневосточного отделения Всероссийского общественно-патриотического движения «Русское Национальное Единство». — Режим доступа : <http://www.iks.ru/~rne/stat/sockon.htm>.

30. Позиция НСО по поводу еврейского вопроса [Электронный ресурс] // Официальный сайт Межгосударственной русской организации «Национал-социалистическое общество». — Режим доступа : <http://www.nso-korpus.info/jewish.htm>.

31. Рабочие АЗЛК. Письмо в редакцию / Рабочие АЗЛК // Русский порядок. — 1993. — № 2 (5). — С. 3.

32. Рогожин С. В. О национальном происхождении Иисуса Христа / С. В. Рогожин // Русский порядок. — 1993. — № 4. — С. 4.

33. Розенберг А. Миф XX века / А. Розенберг ; перевод с нем. С. Н. Лобанова. — Tallinn : Schildex, 1998. — 513 с.
34. Российские соратники // Русская воля. — 2004. — № 8. — С. 20–26.
35. Россия — империя духа (Беседа Александра Проханова с лидером Русского национального единства Александром Баркашовым) // Завтра. — 1998. — № 45 (258). — С. 4.
36. Урусов А. От прорыва и завоевания к господству русизма / А. Урусов // Страж Руси. — № 1. — 2002. — С. 1.
37. Урусов А. Постулаты патриотизма / А. Урусов // Страж Руси. — № 2. — 2002. — С. 1.
38. Черномырдин в роли еврейского Деда Мороза // Русский порядок. — 1995. — № 1–2 (21–22). — С. 7.
39. Что такое РНЕ. — М., 1995. — 34 с.
40. Широпаев А. Православие свастики / А. Широпаев [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : <http://www.rusrepublic.ru/nnpr1/stat/shir/prsva.htm>.
41. Широпаев А. Русь / А. Широпаев [Электронный ресурс] // Официальный сайт Народной национальной партии. — Режим доступа : http://www.nnpr.su/Shiropaev_RUS.htm.

References

1. Barkashov A. P. Azbuka russkogo natsionalista / A. P. Barkashov. — М. : Slovo-1, 1994. — 59 s.
2. Barkashov A. P. Metafizika russkogo natsionalizma / A. P. Barkashov // Russkiy poryadok. — 1993. — # 2 — S. 1.
3. Barkashov A. P. Misticheskiy natsionalizm, posledniy krestoviy pohod / A. P. Barkashov // Russkiy poryadok. — 2001. — # 1 (47). — S. 7.
4. Barkashov A. P. Natsionalizm ili patriotizm? O neizbezhnosti natsionalnoy revolyutsii / A. P. Barkashov // Russkiy poryadok. — 1993. — # 4. — S. 1.
5. Barkashov A. P. O natsionalnom proishozhdenii Iisusa Hrista / A. P. Barkashov // Russkiy poryadok. — 1998. — # 1 (46). — S. 5.
6. Barkashov A. P. O simvole gryadushey Rossii / A. P. Barkashov // Russkiy poryadok. — 1992. — # 1. — S. 4.
7. Bogun V. Mech NORDa / V. Bogun // Strazh Rusi. # 2. — 2002. — S. 2 – 3.
8. Gitler A. Moya borba / A. Gitler. — М.: ITF «Т-Око», 1992. — 512 s..
9. Dadiani L. Ya. Fashizm v Rossii. Mify i realii / L. Ya. Dadiani // SOTsIS / Sotsiologicheskie issledovaniya. — 2002. — # 3. — S. 103–111.

10. Dugin A. G. Evraziyskaya missiya (programmnyie dokumenty Mezhdunarodnogo «Evrasiyskogo Dvizheniya») / A. G. Dugin. — M. : ROF «Evrasiya», 2005. — 96 s.

11. Dugin A. G. Konspirologiya (nauka o zagovorah, sekretnyih obschestvah i taynoy voyne) / A. G. Dugin. — M. : ROF «Evrasiya», 2005. — 624 s.

12. Dugin A. G. Osnovy geopolitiki. Geopoliticheskoe budushee Rossii. Myslit prostranstvom / A. G. Dugin. — Izd-vo 3-e, dopoln. — M. : Arktogeya-tsentr, 1999. — 928 s.

13. Dugin A. G. Filosofiya traditsionalizma / A. G. Dugin. — M. : Arktogeya-Tsentr, 2002. — 624 s.

14. Zaklyuchenie politologicheskoy ekspertizy po naznacheniyu Yuzhno-Sahalinskogo gorodskogo suda po delu # 2–2077/98 (opredelenie suda ot 18.02.1999 g., pismo sudi L. V. Prokopets ot 25.02.1999 g.) // Ofitsialnyiy sayt «Fonda zaschityi glasnosti». — Rezhim dostupa : <http://www.gdf.ru/old/books/delo6/035.html>.

15. Ivanov-Suharevskiy A. K. Moya vera rusizm / A. K. Ivanov-Suharevskiy [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : <http://nnpr.su/myverarusizm.html>.

16. Ivanov-Suharevskiy A. K. Nash dom — Evropa / A. K. Ivanov-Suharevskiy [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : http://www.nnpr.su/Nash_dom-Ewropa.htm.

17. Ivanov-Suharevskiy A. K. Osnovy rusizma / A. K. Ivanov-Suharevskiy [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : <http://www.nnpr.su/books/osnrus.htm>.

18. Ivanov-Suharevskiy A. K. Tri istochnika rusizma / A. K. Ivanov-Suharevskiy [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : <http://www.nnpr.su/triistochnikaRusizma.htm>.

19. Ivanov-Suharevskiy A. K. Uchenie rusizma / A. K. Ivanov-Suharevskiy [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : http://nnpr.su/Rusism_001.htm.

20. Katehizis chlena Evraziyskogo Soyuzu Molodezhi [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Evraziyskogo Soyuzu Molodezhi. Rezhim dostupa : <http://www.rossia3.ru/katehizis.html>.

21. Kochuev I. Russkiy natsionalizm i rabochee dvizhenie / I. Kochuev // Russkiy poryadok. — # (8) 11. — 1993. — S. 4.

22. Lihachev V. A. Politicheskii antisemitizm v sovremennoy Rossii (avg. 2003) / V. A. Lihachev // Ofitsialnyiy sayt informatsionno-analiticheskogo tsentra «Sova». — Rezhim dostupa : <http://xeno.sova-center.ru/1ED6E3B/216049A/2187577>.

23. Maksimiyi natsional-sotsialisticheskogo obschestva [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Mezghosudarstvennoy russkoy organizatsii

«Natsional-sotsialisticheskoe obschestvo». — Rezhim dostupa : <http://nso-korpus.info/ourprincips.htm>.

24. Mussolini B. Doktrina fashizma [Elektronnyy resurs] / B. Mussolini // Ofitsialnyy sayt Obschestva «Belye Traditsii». — Rezhim dostupa: http://white-society.org/index.php?name=Files&op=view_file&lid=3.

25. Natsional-sotsializm — eto ne nemetskoe vchera. Natsional-sotsializm — eto russkoe zavtra [Elektronnyy resurs] // Ofitsialnyy sayt Mezghosudarstvennoy russkoy organizatsii «Natsional-sotsialisticheskoe obschestvo». — Rezhim dostupa : <http://nso-korpus.info>.

26. Natsionalnyy sotsializm ili proletarskiy internatsionalizm? // Russkiy poryadok. — 1993. — # 6–7 (19–20). — S. 4.

27. Osnovnyie polozheniya programmy Dvizheniya «Russkoe Natsionalnoe Edinstvo» po postroeniyu Natsionalnogo Gosudarstva // Russkiy poryadok. — 1993. — # 9–10 (12–13). — S. 24–27.

28. Osnovnyie polozheniya programmy RNE // Russkiy poryadok. — 1993. — # (8) 11. — S. 1.

29. Osnovy sotsialnoy kontseptsii VOPD RNE [Elektronnyy resurs] // Ofitsialnyy sayt Dalnevostochnogo otdeleniya Vserossiyskogo obschestvenno-patrioticheskogo dvizheniya «Russkoe Natsionalnoe Edinstvo». — Rezhim dostupa : <http://www.iks.ru/~rne/stat/sockon.htm>.

30. Pozitsiya NSO po povodu evreyskogo voprosa [Elektronnyy resurs] // Ofitsialnyy sayt Mezghosudarstvennoy russkoy organizatsii «Natsional-sotsialisticheskoe obschestvo». — Rezhim dostupa : <http://www.nso-korpus.info/jewish.htm>.

31. Rabochie AZLK. Pismo v redaktsiyu / Rabochie AZLK // Russkiy poryadok. — 1993. — # 2 (5). — S. 3.

32. Rogozhin S. V. O natsionalnom proishozhdenii Iisusa Hrista / S. V. Rogozhin // Russkiy poryadok. — 1993. — # 4. — S. 4.

33. Rozenberg A. Mif XX veka / A. Rozenberg ; perevod s nem. S. N. Lobanova. — Tallinn : Schildex, 1998. — 513 s.

34. Rossiyskie soratniki // Russkaya volya. — 2004. — # 8. — S. 20–26.

35. Rossiya — imperiya duha (Beseda Aleksandra Prohanova s liderom Russkogo natsionalnogo edinstva Aleksandrom Barkashovym) // Zavtra. — 1998. — # 45 (258). — S. 4.

36. Urusov A. Ot proryiva i zavoevaniya k gospodstvu rusizma / A. Urusov // Strazh Rusi. # 1. — 2002. — S. 1.

37. Urusov A. Postulaty patriotizma / A. Urusov // Strazh Rusi. # 2. — 2002. — S. 1.

38. Chernomyirdin v roli evreyskogo Deda Moroza // Russkiy poryadok. — 1995. — # 1–2 (21–22). — S. 7.

39. Chto takoe RNE. — M., 1995. — 34 s.

40. Shiropaev A. Pravoslavie svastiki / A. Shiropaev [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : <http://www.rusrepublic.ru/nnpr1/stat/shir/prsva.htm>.

41. Shiropaev A. Rus / A. Shiropaev [Elektronnyiy resurs] // Ofitsialnyiy sayt Narodnoy natsionalnoy partii. — Rezhim dostupa : http://www.nnpr.su/Shiropaev_RUS.htm.

Yevhen Vasylchuk

Doctor of Political Sciences,

Associate Professor

The ideological and political basis of pro-Russian illegal paramilitary and armed formations

The ideological and political basis of pro-Russian illegal paramilitary and armed formations is analyzed. The conclusion is made that the ideological and political basis of the pro-Russian terrorist groups is the so-called the «DNR» and «LNR» created by them by illegal militarized and armed formations derive from the ideological doctrines of Russian paramilitary extremist groups that had their representation in the south-eastern regions of Ukraine. This basis is the result of a complex synthesis of revolutionary, militant, xenophobic doctrines (black hundreds, national-socialism, religious fundamentalism, etc.), which declare the superiority and exclusiveness of the Russian nation, which is understood solely as a biological community arising on the basis of blood affinity.

Keywords: *illegal paramilitary and armed formations, extremism, terrorism, national security.*